

Piperska lasarettet

Renovering av skiffertak 2013

Piperska lasarettet - renovering av skiffertak
Brunnsborg 6:1, Ova sn
Götene kn, Västergötland
Antikvarisk slutbesiktningsrapport
Thomas Carlquist
Byggnadshistorisk rapport 2014:13

Renovering av skiffertak på
köksbyggnaden,
Piperska lasarettet,
Brunnsborg 6:1,
Ova socken & Götene kommun, Västergötland.

Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

Renoveringsarbeten har utförts på rubricerade byggnad under antikvarisk medverkan av Västergötlands museum genom undertecknad. Med anledning av att arbetena avslutats har antikvarisk slutbesiktning utförts den 3 juli 2013.

Piperska lasarettet, byggt 1817, samtidigt med dess lilla köksbyggnad. Foto febr. 2012.

Bakgrund

I samband med uppförandet av det s.k. Piperska lazarettet 1817, byggdes alldeles intill ett litet hus som inrymde anläggningens kök, möjligen också en liten

bostad för köksa, piga el. likn. Huset är knuttimrat med faluröd locklistpanel, delvis ursprungliga fönster och liksom huvudbyggnaden täckt av ett skiffertak på en ramsågad panel. Pånock står en hallaskorsten. Byggnaden innehåller förutom en liten förstuga bara ett kök med skafferi samt ett rum som kan ha varit bostad. Köket bevarar spis med murad kupa, sannolikt också en bakugn. Huset har på senare tid fungerat som tvättstuga, strykrum m fl funktioner för domestiken på Piperska. De funktionerna har nyligen flyttats över till en nybyggnad intill detta hus.

Kulturhistorisk status

De båda äldsta husen byggnadsminnesförklarades 1979. Utvändigt skydd omfattar båda husen, invändigt endast huvudbyggnaden.

Skadebild

- Skiffertaket på köksbyggnaden är i behov av omläggning. Läckage förekommer på flera ställen och underliggande panel har börjat ta skada, dock ännu inte takkonstruktionen för övrigt.
- Skorstensstock inne på vinden och skorsten övernock är i behov av översyn och renovering av putsskador.

Föreslagna åtgärder - *Ur remissvaret till länsstyrelsen:*

Beträffande de i offert av den 19 oktober 2011 föreslagna åtgärderna hade museet följande synpunkter:

- Utbytta delar av takpanelen skall vara ramsågade i samma dimensioner som befintligt.
- Murbruk till skorstensmur får inte vara starkare än hydrauliskt kalkbruk. (Inne på vindar brukar luftkalkbruk vara tillfyllest.)
- Fotplåt skall inte utföras vid takfot på denna byggnad. Bef. fotplåt bör utgå vid omläggning av skiffern.
- Anslutningsplåt mot skorsten av bly är däremot korrekt.
- Nocken skall täckas med nockbräda av trä, ev, tjärstruken.
- Vid ev. byte av vindskivor ska dessa rödfärgas, inte vitmålas.

Arbetsbeskrivning

Kostnadsberäkning för omläggning av skiffertak på en mindre byggnad. Byggtjänst i Främmestad, 19 okt. 2011.

Utförda åtgärder

- Befintliga skifferplattor har tvättats, tagits ned och spruckna eller dåliga har sorterats bort.
- Östra takfallet hade ej haft någon underlagspapp mellan takpanel och skiffer, och var i allt väsentligt i jämförelsevis gott skick.
- Västra takfallet hade vid någon omläggning försetts med till synes två lager papp. På detta takfall var underliggande brädtak i betydligt sämre skick, sannolikt beroende på svårigheter för fukt och väta som kommit under pappen att

torka ut, varför beslut togs att inte lägga någon underlagspapp vid den förestående omläggningen av skiffret.

- Takpanelen består av ram- och kilsågade bräder med vattenrännor, varierande i bredd från ca 20 cm till drygt 50 cm. Kilsågningen medförde att en bräda kunde vara 25 cm bred i ena änden och 35 i den andra. Dåliga eller rötskadade bräder har bytts och överallt ersatts av nya bräder i samma utförande, alltså passats in i det utrymme som den gamla brädan upptog. Spånt har frästs i nya bräder och lösa fjädrar har tillverkats. Vattenrännor har frästs i varje bräda.
- I takfotens långband mot väster har en ca 50 cm lång rötskada åtgärdats med elst ilusning/halvsulning med nytt virke.
- Skadade delar av den profilerade listen i takfoten har bytts mot friskt virke.
- Nya vindskivor, vattbräder och nockbräda (allt av trä) har monterats. Vindskivorna kom att målas vita med linoljefärg.
- Skador i skorstenens putsade sockel har knackats ned och putsats om med hydrauliskt kalkbruk. Invändigt har putsen på murstocken också lagats i.
- I samband därmed har nya under- och överbeslag av galvaniserad omålad plåt till skorstenen monterats, synliga delar lika de befintliga.
- Vid återmonteringen av skiffret har ca 30 % behövt kasseras och ersättas med begagnat likadant skiffer. Allt skiffer har tvättats rent från alger och andra påväxter. Skiffret har spikats med syrafast rostfri spik, varvid stenarnas hak har justerats och/eller skärpts. Eftersom panelen klarat sig bättre på takfallet utan underlagspapp, uteslöts den helt vid återläggningen av skiffret.
- I samband med monteringen av skiffret har små galvaniserade plåtar skiftats i läggningen intill vindskivorna för att förhindra vatten att skada intilliggande trä. Dessa är inte synliga efter arbetets avslutande.

Administrativa uppgifter

Kostnader

Kostnaden för arbetena var beräknade till 175.000 kr.

Byggnadsvårdsbidrag

Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, 90 % av de kulturhistoriskt motiverade överkostnaderna: 80.000 kr. Beslut om bidrag från länsstyrelsen Västra Götalands län 2013-03-14.

Tillstånd

Länsstyrelsen V Götaland, i beslut 2012-06-04.

Antikvarisk medverkan

Thomas Carlquist, Västergötlands museum, Skara.

Beställare

Jaquette du Rietz Stiftelse, Brunnsvägen 34, 533 72 Lundsbrunn.

Arkitekt/Projektör

-

Entreprenör

Bygg-tjänst i Främmestad, Mariekulle, 465 97 Främmestad.

Arbetsledare

Tage Brolin.

Byggmöten

Inga byggmöten men flera arbetsmöten och diskussioner på arbetsplatsen inför och under arbetets gång.

Besiktningar

Inledande besiktningar och diskussioner med anledning av att museet kontaktades av ägaren. Besiktning inför påbörjad renovering samt besiktningar på arbetsplatsen ung. en gång i veckan gånger när arbete pågick. Antikvarisk slutbesiktning den 3 juli 2013.

Tidsperiod

Arbetena påbörjades under april 2013 och avslutades i juni samma år.

Fotodokumentation

Digital fotografi. Bilderna förvaras på Västergötlands museum, Skara.

Handlingar

Handlingar i ärendet sökes i Västergötlands museums arkiv under Ova sn, diariern 191-2012 samt hos Länsstyrelsen Västra Götalands län under diariern 434-8478-2012. Västergötlands museums projektnr var 11232.

Besiktningsutlåtande

Vid slutbesiktningen den 3 juli 2013 konstaterades att alla arbeten enligt ovan var avslutade. Efter vad läns museet erfar har arbetena utförts väl och i förekommande fall enligt museets rekommendationer. Arbetena godkändes från antikvarisk synpunkt den 3 juli 2013.

VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM

Skara i juni 2014

Thomas Carlquist
1:e antikvarie

Fotografier

Omslagsbild: Köksbyggnaden vid Piperska lasarettet, efter renovering av tak och skorsten. Foto: Thomas Carlquist, 3 juli 2013.

Foto: Thomas Carlquist

Köksbyggnaden vid Piperska lasarettet byggdes samtidigt med huvudbyggnaden 1817-18. Liksom på det större huset ligger här ett skiffertak. Foto febr. 2012.

Till det enkla husets kvaliteter hör en rikt profilerad taklist. De flesta fönster är från byggnads-tiden. Mars 2013.

Foto: Thomas Carlquist

Läckage hade förekommit i delar av det rötskadade taket, med invändiga mögelskador som följt. April 2013.

Även putsen på hallaskorstenens sockel var skadad, liksom putsen på den invändiga murstocken. April 2013.

Foto: Thomas Carlquist

Takpanelen med hyvlade vattenrännor mot öster var i förhållandevis gott skick - endast smärre partier behövde bytas. 16 april 2013.

Skiffret mot väster hade vid något tillfälle lagts om på en underlagspapp - här var fukt- och röt-skadorna i panelen betydligt mer omfattande. 25 april 2013.

Foto: Thomas Carlquist

Skiffret förvarades under arbetstiden på ställningen. Taket täcktes nattetid med pressenningar. 9 april 2013.

I de nya takbräderna frästes spår/vattenrännor lika de befintliga. Därtill frästes en not och tillverkades lösa fjädrar. 3 juni 2013.

Foto: Thomas Carlquist

De gamla takbräderna var kilsågade och av varierande bredder. De nya bräderna anpassades till de gamla på samma sätt. 15 maj 2013.

Nya takbräder vid skorstenen och nytt underbeslag. Märk passningen i bredder. 2 maj 2013.

Foto: Thomas Carlquist

Sedan skiffret rengjorts kontrollerades haken för spikarna innan skiffret återlades. Östra takfallet. 2 maj 2013.

Västra takfallet krävde omfattande lagningar innan skiffret kunde börja återläggas. Dessutom ilagades ett stycke av långbandet och taklisten ungefär nedanför skorstenen. 5 juni 2013.

Foto: Thomas Carlquist

I slutet av juni var skiffertaket på köksbyggnaden återlagt. Även vindskivorna byttes i samband med takarbetet. 3 juli 2013.

Som ovan. 3 juli 2013.

Foto: Thomas Carlquist

En skjulartad tillbyggnad på husets baksida kunde tas bort sedan en ny ekonomibygnad uppförts alldeles intill köksbyggnaden under 2012. T.v. skymtar huvudbyggnaden. 3 juli 2013.

Skorstenen med ny kalkputs på sockeln och nya galvaniserade plåtbeslag. 3 juli 2013.

Rapporter 2013-2014 i ämnet bebyggelse från Västergötlands museum

- 2013:1 Åkleby bro vid Sörbylunds kraftstation. Frösve socken, Skövde kommun, Västergötland. Renovering/ombyggnad 1996. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:2 Projekt Uppdatering Bebyggelseregistret – Kyrkor. Bebyggelsehistorisk rapport.
- 2013:3 Gudhammar. Gudhammar 2:11, Hova socken, Gullspångs kommun, Västergötland. Renovering av spannmålsmagasin 2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:4 Råda kyrka. Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av spåntak 2010. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:5 Södra Fågelås kyrka. Södra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Spånomläggning 2011. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:6 Håle-Tängs kyrka. Håle socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering 2009-2012. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:7 Förslag till bevarandeplan för Källby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:8 Förslag till bevarandeplan för Skeby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:9 Förslag till bevarandeplan för Broby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:10 Förslag till bevarandeplan för Hangelösa kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:11 Förslag till bevarandeplan för Ullervads kyrkogård. Mariestads kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:12 Stora Flyhov. Flyhov 1:1, Husaby socken, Götene kommun, Västergötland. Restaurering av vävtapeter 1995-1996. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:13 Vinköls kyrka. Vinköls socken, Skara kommun, Västergötland. Ut- och invändig renovering 2011-2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:14 Skålltorp. Skålltorp 2:4, Skärvs socken, Skara kommun, Västergötland. Renovering av skiftesverkslada 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:15 Vård- och underhållsplan för Västergötlands museums byggnader. Fornbyn, Kråks, Heljesgården, Johannas stuga och Ölanda kapell. Skara, Bolums och Istrums socknar, Skara och Falköpings kommuner, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:16 Skallmeja kyrka. Skallmeja socken, Skara kommun, Västergötland. Omläggning av kyrkogårdsmur 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:17 Garage, Mössebergsparken. Mösseberg 49:50, Falköpings socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av tak och stomme. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:18 Villorna Eira, Svea, Götha och Societetshuset i Hjo. Del av Hjo Norr 3:59, Hjo socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering och målning 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:19 Klockarbolet. Odensåkers Klockarbol 1:9, Odensåkers socken, Mariestads kommun, Västergötland. Invändig renovering av manbyggnad 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:20 Vara tingshus. Vara kommun, Vara socken, Västergötland. Fasadenovering 2012. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:21 Anestad Västergården. Anestad 2:19, Främmostads socken, Essunga kommun, Västergötland. Fogning m.m. av ladugård. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:22 "Stenboa" vid Faledreven. Prästgården 36:1, Segerstads socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av fasader 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:23 Skånings-Åsaka kyrka. Skånings-Åsaka socken, Skara kommun, Västergötland. Fasadrenovering 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:1 Gluggetorpet. Råda Ågården 3:4, Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av del av vasstak 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

- 2014:2 Kv. Anden 6. Anden 6, Baggstedtska gården, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av veranda och balkong 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:3 Kv. Kopparslagaren 10. Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering och målning av fasader 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:4 Kihlbergsgården. Kv. Långan 8, Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering av tak på gårdshus 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:5 Hällestads kyrka. Hällestads socken, Falköpings kommun, Västergötland. In- och utvändig målning 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:6 Tidaholms kyrka. Agnetorps socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Puts och plåt- arbeten på tornet 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:7 Västerplana mejeri. Västerplana 3:8, Västerplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renoveringsarbeten 2002-2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:8 Bosgården. Gerum 14:2, Östra Gerums socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Omläggning av vasstak på norra ladugården 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:9 Almnäs, smedjan. Almnäs 1:1, Norra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering av stomme m.m. 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:10 Kungsvillan i Karlsborg. Vanäs 1:5, Karlsborgs socken, Karlsborgs kommun, Västergötland. Reparationsarbeten 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:11 Djäknestallet. Kv. Iris 1-5, Skara stad och kommun, Västergötland. Renovering av tak och stomme 2013-2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:12 Bryggeriet Nordstjernen. Kv. Saga 1, Skövde stad och kommun, Västergötland. Renovering av skorstenar 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:13 Piperska lasarettet. Brunnsborg 6:1, Ova socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av skiffertak 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.